

بانوان افتخار آفرین ایران زمین

قدم خیر شیرزن (لر) ایرانی

نویسنده: شمشاد امیری خراسانی
انتشار: ۱۲ تیر ۱۳۹۴ / ۷ دقیقه مطالعه

شیرزن (لر) ایرانی
بانو قدم خیر قلاوند

چکیده مقاله

سرزمین لرستان از دیرباز تاکنون مهد پرورش مردان و زنان بزرگی بوده و هست و اگرچه صفاتی نظیر جنگاوری، شجاعت و سخاوت معمولاً در مورد مردان به کار می‌روند اما کم نیستند زنانی که این صفات را در حد اعلا داشته‌اند؛ یکی از این زنان «قدم خیر» است که در لرستان و به خصوص در میان معمرین و سالخوردگان این سرزمین، شخصیتی شناخته شده و منحصر به فرد دارد تا جایی که بسیاری از ترانه‌سرایان این سرزمین در مدح و وصف قدم خیر اشعاری نغز سروده‌اند. بانو قدم خیر قلاوند قدم خیر در سال ۱۲۷۸ ه.ش در منطقه لور (دوکوهه) د

پارسیان دژ / بانوان افتخار آفرین ایران زمین

سرزمین لرستان از دیرباز تاکنون مهد پرورش مردان و زنان بزرگی بوده و هست و اگرچه صفاتی نظیر جنگاوری ، شجاعت و سخاوت معمولا در مورد مردان به کار می روند اما کم نیستد زنانی که این صفات را در حد اعلا داشته اند ؛ یکی از این زنان « قدم خیر » است که در لرستان و به خصوص در میان معمرین و سالخوردگان این سرزمین ، شخصیتی شناخته شده و منحصر به فرد دارد تا جایی که بسیاری از ترانه سرایان این سرزمین در مدح و و صف قدم خیر اشعاری نغز سروده اند .

شیرزن (لر) ایرانی بانو قدم خیر قلاوند

بانو قدم خیر قلاوند

قدم خیر در سال ۱۲۷۸ ه.ش در منطقه لور (دوکوهه) در شمال اندیمشک به دنیا آمد . پدر وی کدخدا قندی (کیخا قنی) از بزرگان و متنفذین ایل و تبار خود بوده و به مهمان نوازی ، سلحشوری و مردمداری مشهور بوده است .

قدم خیر دختری زیبا ، رشید و دلاور بوده و دوران نوجوانی خود را در شرایط ایلی و کوچ نشینی همراه با برادرانش و در مبارزات میان طایفه ای و هم چنین مبارزات ایلی با حکومت های وقت (اواخر قاجار و اوایل پهلوی) سپری نموده است ؛ زندگی عشایری و در دل طبیعت بکر و زیبا همراه با جسارت و شجاعت مثال زدنی قدم خیر باعث شده بود که وی در عین برخورداری از ظرافت های خاص زنانه ، مبارزی جسور و شیرزنی دلاور باشد ؛ سیسیل جان ادموندز کز نویسنده کتاب سفرنامه لرستان در مورد وی می نویسد : « قدم خیر دختر کدخدا قندی است و به زیبایی و هوشیاری شهرت دارد » . هم چنین بیت زیر در وصف زیبایی و جمال قدم خیر سروده شده است :

« مال بوه قدم خیر ده کوس و کاوه چشیاکش چی بطری پر ده شراوه »

برگردان : خانه پدر قدم خیر در منطقه کوس و کاوه است و چشمان او از زیبایی به شیشه ای پر از شراب شبیه است !

شجاعت و جسارت قدم خیر به حدی بوده که در جنگ های قبیله ای همواره پشتیبان برادران و اقوام خود بوده و حتی یک مرتبه در درگیری ای که میان برادران وی و ارتش رضاخانی رخ می دهد برادران قدم خیر در محاصره نیروهای نظامی گرفتار شده و از حیث آذوقه و مهمات در مضیقه می افتند و این جاست که قدم خیر سوار بر اسب و بدون ترس و واهمه از احتمال گرفتار شدن در چنگال نیروهای نظامی ، موفق می شود که حلقه محاصره نظامیان را شکسته و مشک های آب و قطارهای فشنگ را به آنان برساند و آنان را از مرگ حتمی نجات دهد .

از دیگر مواردی که شجاعت و جسارت این شیرزن را می رساند این است که تا قبل از استقرار کامل حکومت پهلوی در خرم آباد و بخش های تابعه ، قدم خیر و دو تن از برادرانش جهت تهیه فشنگ و مهمات کافی و به تلافی درگیری خونینی که در منطقه بالاگریوه با نظامیان تحت فرماندهی سرتیپ اسفندیاری از هنگ منصور داشتند در کنار سراب گرداب که در آن زمان شمالی ترین منطقه خرم آباد بوده است به کمین نظامیان می نشستند و در فرصت مناسب آنها را خلع سلاح می کردند و از قرار معلوم ، این شیوه کمین چندین بار موفقیت آمیز بوده و آنان موفق می شوند که غنایمی از نظامیان به دست آورند . در وصف قدم خیر گفته اند که گاهی رفتار شجاعانه و جسورانه او باعث می شد که همه وظایف و ویژگی های زن بودن را فراموش کند ؛ بیت زیر که از جمله ابیاتی است که در وصف او سروده شده به زیبایی هر چه تمام تر جنگاوری و شجاعت وی را به تصویر می کشد :

« قدم خیر دو هار میا میلش وه قیه تفنگچی ده میدونش خوشی نییه »

برگردان : قدم خیر از آن پایین می آید و میل جنگ دارد . هیچ تفنگچی ای در میدان رزم او روی خوش ندیده است !

خانم فریا استارک از سیاحان خارجی ای که به لرستان سفر کرده و نویسنده کتاب سفرنامه لرستان و ایلام و الموت در مورد قدم خیر می نویسد : « داستان قدم خیر یعنی زنی . . . که پنج سال قبل با دولت جنگیده بود را برایم باز گفت و روایت می کرد که قدم خیر زنی زیبا بوده است که با پسرعموی خود ازدواج کرده بود ، زن و شوهر عادت داشته اند که با هم به جنگ دشمنان بروند . قدم خیر مانند مردان ایل سوار بر اسب تیراندازی می کرد » .

دکتر سکندر امان اللهی بهاروند در کتاب خود که « موسیقی در فرهنگ لرستان » نام دارد در وصف قدم خیر می نویسد : « این زن در تیراندازی ، رشادت و سواری دست کمی از مردان رشید و دلیر نداشته و برای قبیله خود ، رئیس و دلاوری کم نظیر بوده است » .

شهرت و نام آوری قدم خیر تنها مرهون شجاعت و جسارت وی نیست بلکه سخاوت وی نیز مثال زدنی بوده چنان که یک بار از روی سخاوت و گشاده دستی یک ورزا (گاو نر) به یک آهنگ خوان و نوازنده لر می بخشد ؛ خواننده مذکور نیز در پاسخ به این عمل نیک و ارزشمند ، ترانه ای در مدح وی می سراید .

در سال ۱۳۰۸ ه.ش و به فاصله ای کوتاه ، دو تن از برادران قدم خیر به نام های عباس خان و باباخان در درگیری با قوای نظامی کشته شدند . این حادثه تلخ باعث ناراحتی شدید و بحران روانی برای وی شده بود به نحوی که وی را گوشه گیر کرد . در چنین شرایطی جلال خان والیزاده که از وابستگان دولت و از مالکین شمال شوش بود توسط شاهی (خواهر بزرگ تر قدم خیر) که زن پدرش بوده تقاضای ازدواج با قدم خیر را مطرح می کند ؛ قدم خیر که کینه شدیدی نسبت به دولت و عمال آن داشته از پذیرش این درخواست سر باز می زند اما بالاخره با رفت و آمد آنها و فشار بزرگان خانواده ، علیرغم میل باطنی به این ازدواج تن می دهد . حضور در خانه جلال خان و رفت و آمد افرادی که در زمانی نه چندان دور از دشمنان سرسخت برادران مرحوم او بودند باعث شده بود که قدم خیر بیش از پیش غمگین تر و منزوی تر شود .

سرانجام این شیرزن لر در اواخر سال ۱۳۱۲ ه.ش در غم از دست دادن برادرانش در بستر بیماری درگذشت . پیکر او را در گورستانی کنار پل قدیم دزفول به خاک سپردند . زنده یاد علی محمد ساکی درباره این بانوی نام آور لر می نویسد : « . . . آنان که این شیرزن را دیده اند ، وی را لایق توصیف فراوان دانسته و معتقدند که کمتر زیبایی با این مهارت دیده اند . افسوس این همه استعداد و شجاعت خداداد که در سرزمین ما به هدر رفته است » . پس از مرگ این شیرزن ، نوازندگان بومی برای ادای احترام به مقام و منزلت وی اشعاری سروده اند ؛ ازجمله این بیت که از ابیات ماندگار در مدح قدم خیر می باشد :

« قدم خیر پوس لَشتِ مخمل جیرِ پریشو رخِ چی تو حیفه بمیره »

برگردان : قدم خیر ! پوست بدن تو در لطافت مانند مخمل است . آشفته رخ و نازنینی چون تو حیف است که بمیرد .

روحش شاد . . . /////حمزه رامین

منابع : تاریخ جغرافیایی و اجتماعی لرستان ، حمید ایزدپناه ، تهران ، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی ، ۱۳۷۶
موسیقی در فرهنگ لرستان ، دکتر سکندر امان الهی بهاروند ، تهران ، نشر افکار ، ۱۳۸۴ کتاب لرستان ، به کوشش سید فرید قاسمی ، تهران ، حروفیه ، ۱۳۷۸ پیشینه تاریخی موسیقی لرستان ، سید محمد سیف زاده ، خرم آباد ، افلاک ، ۱۳۷۷ ماهنامه وحید ش ۴۱ ، سفرنامه لرستان اثر سیسیل ادموند کز ترجمه دکتر بهاروند و لیلی بختیار ، سفرنامه لرستان و ایلام و الموت اثر فریا استارک ترجمه محمد علی ساکی ، هر سه مذکور در « کتاب لرستان »

ارجاع به این مقاله

شمشاد امیری خراسانی، «قدم خیر شیرزن (لر) ایرانی»، پارسیان دژ، ۱۳۹۴.

خواندن مقاله و پیوست‌های آن در وبسایت پارسیان دژ

نشانی ثابت این نسخه:

<https://parsiandej.ir/articles/1653/pdf/قدم-خیر-شیرزن-لر-ایرانی.pdf>

آخرین ویرایش مقاله: ۱۲ مرداد ۱۴۰۵